

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Predrag Piper, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2021

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појовић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Јелица Сијојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2021

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913); књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931); књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939); књ. 18, св. 1/4 (1949/1950) - . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Планета принт). - 24 cm

Полугодишње. - Текст ћир. и лат. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Миливоје Алановић, др Јасна Влајић-Поповић, др Јасмина Грковић-Мејџор,
др Рајна Драгићевић, др Владан Јовановић, др Милош Ковачевић,
др Александар Милановић, др Мотоки Номаћи, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Људмила Поповић, др Слободан Реметић, др Стана Ристић,
др Драгана Вељковић Станковић, др Јелица Стојановић, др Марија Стефановић,
др Срето Танасић, др Божо Ћорић, др Данко Шипка, др Гордана Штрбац

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 24. марта 2021.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Лектура и коректура
Дивна Продановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Александр Б. Лома: Порекло речи <i>мазија</i> 'челик'	9
Александр Б. Лома: Происхождение слова <i>мазија</i> 'сталь'	26
Aleksandar B. Loma: The Origin of the Word <i>Mazija</i> [Steel]	27
Најда И. Иванова: Погледи Јована Стерије Поповића на језик псевдонауке у комаду <i>Судбина једног разума</i>	29
Найда И. Иванова: Взгляды Йована Стерии Поповича на язык псевдонауки в пьесе <i>Судбина једног разума</i>	49
Najda I. Ivanova: On Jovan Sterija Popović's Conception of the Language of Pseudoscience Propounded in the Play <i>Судбина једног разума</i> [The Destiny of One's Reason]	49
Радмило Н. Маројевић: Лексичка хомонимија као лингвотекстолошки проблем (на грађи Његошевог <i>Шћейана Малог</i>)	51
Радмило Н. Мароевич: Лексическая омонимия как лингвотекстологическая задача (на материале поэмы «Щепан Малый» Петра Негоша)	73
Radmilo N. Marojević: Lexical Homonymy as a Problem of Linguistic Textology (Based on Njegoš's Epic <i>Stephen the Little</i>)	73
Ана Кречмер: Нека размишљања о словенском глаголу (типолошки приступ)	75
Анна Кречмер: Некоторые размышления о славянском глаголе (типологический подход)	95
Anna Kretschmer: Some Thoughts on the Slavic Verbal System (a Typological Approach)	96
Motoki Y. Nomachi: The Kashubian Indefinite Marker <i>Jeden</i> 'One' and Its Grammaticalisation	97
Мотоки Номати: Неодређени маркер <i>jeden</i> 'један' у кашупском језику и његова граматикализација	109
Мотоки Номати: Неопределенный маркер <i>jeden</i> (один) в кашубском языке и его граматикализация	110
Јулија Л. Шапич: О пространственных фрагментизаторах в функции временной локализации	111
Јулија Л. Шапић: О просторним фрагментизаторима у функцији локализације времена	124
Juliya L. Šarić: On Spatial Fragmentisers as Temporal Localisation Markers	125
Јована Б. Јовановић: Пејоративи у номинацији човека у српском језику	127
Јована Б. Јованович: Пейоративные названия лиц в сербском языке	160
Jovana B. Jovanović: Pejorative Terms for People in the Serbian Language	161

- Ана В. Миленковић: Концептуализација примарних емоција у српском језику (на примеру глагола са значењем *радосићи*, *туже*, *сјраха* и *љуињье*) 163
- Ана В. Миленкович: Концептуализација первичних емоциј у српском језику (на примере глаголов со значением *радости*, *печали*, *страха* и *гнева*) 184
- Ana V. Milenković: The Conceptualisation of Primary Emotions in the Serbian Language (the Case of Verbs Expressing *Joy*, *Sadness*, *Fear* and *Anger*) 185

Некролози

- Академик Милорад Радовановић (1947–2020)
(Предраг Пипер) 187
- Владимир Павловић Гутков (1934–2020)
(Срето З. Танасић) 193

Хроника

- Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у свейлу актуелних љроблема*. Институт за српски језик Српске академије наука и уметности. Београд, 28–30. октобар 2020. г.
(Јована Б. Јовановић) 199

Прикази и критика

- Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сирињ. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2019): стр. 1–1047 (Марина С. Јуришић) 219
- Бојана Вельовић. Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2018): стр. 1–476 (Радивоје М. Младеновић) 227
- Недељко Богдановић. Пастирски речник југоисточне Србије. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/2* (2019): стр. 638–739 (Татјана Г. Трајковић) 233
- Славянская дэрыватаграфія*. А. А. Лукашанец (нав. рэд.). Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Беларускі камітэт славістаў, Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў, 2020, 362 с. (Бильана Ж. Марић) 237
- Милош Ковачевић. *Кроз синтаксу српскога језика*. Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2020, 387 стр. (Марина М. Николић) 244

Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик. <i>Когнитивни ѝравац у српској еѝнолингвистѝци – ѝочеци развоја и акѝуелни ѝроблеми</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 403 стр. (Гордана Р. Штрбац)	249
Слободан Новокмет. <i>Називи живоѝиња у српском језику: семанѝичка и лингвокулѝуролошка анализа</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 340 стр. (Драгана М. Ратковић)	262
Санја Krimer-Gaborović. <i>Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku</i> . Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str. (Ивана Лазић Коњик)	271
<i>Кругови Ирене Грицкаѝ (семанѝичко-граманѝичка исѝраживања савременог српског језика)</i> . Рајна Драгићевић (ур.). Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 587 стр. (Весна С. Николић)	282

Библиографија

Библиографија за 2019. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	295
---	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	409
Регистар именâ LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	411
Напомена	449

Sanja Krimer-Gaborović. *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str.

Монографија Сање Кример-Габоровић *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku* објављена је 2019. год. као електронска књига у едицији Е-дисертације Филозофског факултета у Новом Саду (књ. 20). Проистекла је из текста докторске дисертације под насловом „Семантичка и творбена синтагматика лексема којима се именују боје у енглеском и српском језику: когнитивнолингвистички приступ“, која је одбрањена на Филозофском факултету у Новом Саду, 2011. године, под менторством проф. Твртка Прћића и представља, према речима ауторке, „kognitivnolingvističku studiju o semantičkoj i tvorbenoj sintagmatici engleskih naziva za 11 osnovnih kategorija boja (...) i njihovih srpskih prevodnih ekvivalenata“ (стр. 21).

Књига садржи: Апстракт на српском и енглеском језику са кључним речима, Типографске конвенције и Скраћенице, Садржај, Предговор (стр. 19–20), поглавља: 1. Уводна разматрања (21–29), 2. Теоријски аспекти изучавања боја: вањезичка димензија (31–64), 3. Теоријски аспекти изучавања боја: језичка димензија (65–182), 4. Семантичка синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје (183–246), 5. Творбена синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје (247–289), 6. Закључна разматрања (291–296), Литературу (297–330) и Прилог: Научно-техничка систематизација боја и пратећи речници боја (331–349).

Прво поглавље, под насловом *Уводна разматрања*, садржи три одељка: 1.1. Одређење теме и циљева истраживања (21–26), 1.2. Структура корпуса (26–28) и 1.3. Организација даљег излагања (28–29). У овом поглављу дефинисана је тема монографије, која се сажето може представити као лексичко-семантичка и семантичко-творбена анализа лексема којима се именују основне боје у енглеском језику (а то су: *black, white, red, green, yellow, blue, brown, purple, pink, orange, grey*) и њихових преводних еквивалената у српском језику (*црна, бела, црвена, зелена, жутиа,*

илава, браон, љубичаста, розе, наранџаста, сива) из угла контрастивне лексикологије и из когнитивнолингвистичке перспективе. Ауторка најављује да ће семантичка анализа ових лексема, поред класичног приступа анализе лексикографских дефиниција, укључити и прагматички приступ, у којем се посебан акценат ставља на колокабилност, тј. на анализу хибридних лексичких спојева у којима се ове лексеме јављају – фразних лексема, колокација, поређења и сл. и значења која из такве анализе произлазе. На плану творбе, у центру пажње је разматрање деривационог потенцијала посматраних лексема и творбени механизми којима се проширује инвентар ових лексичких јединица, као што су позајмљивање и конверзија. Корпус за анализу је веома разноврстан, сачињен на основу бројних извора, како за енглески језик (једнојезични речник *The Oxford Dictionary of English* (2003), као основни извор, затим *Collins COBUILD English Dictionary* (1995), *Cambridge Dictionary* (1994–2019), *Cambridge International Dictionary of English* (1995), *Longman Dictionary of Contemporary English* (1987), *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (1995), електронски једнојезични речници *The Free Dictionary*, *Lexico*, *Urban Dictionary*, *WordHippo*, *Wordnik* и *Your Dictionary*, електронски Британски национални корпус (*British National Corpus*), девет савремених британских романа и други допунски извори наведени уз преузете примере), тако исто и за српски (шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика*, електронски Корпус савременог српског језика, *Речник синонима и сродних речи српскохрватског језика* (1974), четири двојезична енглеско-српска / српско-енглеска речника, *Енглеско-српски технички речник* (1995), *Енглеско-српски фразеолошки речник* (1996), 17 савремених српских романа и допунски извори у виду дневних и недељних листова и часописа, наведени уз преузете примере).

Друго поглавље, *Теоријски аспекти изучавања боја: ванјезичка димензија*, садржи десет одељака са насловима: 2.1. Тумачење појма боје (31), 2.2. Боја у филозофији (32), 2.3. Визуелни систем у функцији опажања боје (33), 2.4. Светлост и боја (са два пододелјка: 2.4.1. Боје светлости и 2.4.2. Боје површина или предмета) (34–35), 2.5. Опажање боја и структура простора боја (36–40), 2.6. Мешање и грађење боја: аналогне и комплементарне боје (са пододелјком 2.6.1. Мешање хроматских и ахроматских боја) (41–43), 2.7. Контекстуално условљене боје (43–45), 2.8. Теорије опажања боја (45), 2.9. Психолошки утемељене класификације боја (са пододелјцима: 2.9.1. Топле и хладне боје и 2.9.2. Други психолошко устројени и међусобно супротстављени корелати боја) (46–49) и 2.10. Семиотика боја (са пододелјцима 2.10.1. Примери комуницирања обојеним сигналима и 2.10.2. Символика боја) (51–61). У овом поглављу прегледом су обухваћена и у синтези представљена главна схватања и тумачења појма боје у различитим одабраним научним дисциплинама:

филозофији, физици и психологији, с циљем да се покаже колико је овај феномен сложен и парадоксалан и у исто време податан и неподатан објективном научном истраживању. Ауторка је кратко и довољно јасно навела објашњења о вањезичким аспектима боје, о томе шта боја јесте (односно шта боја није), како боје настају, како боје видимо, како се боје деле, шта све утиче на опажај, распознавање и разликовање боја и др., што све чини добру основу за језичку анализу назива за боје, која следи.

С тим у вези, занимљиво је представити податак, који ауторка наводи у овом поглављу, да је укупан број различитих боја које људско око може да разликује већи од 7,5 милиона, али да око овако бројне нијансе распознаје једино када су боје представљене у виду обојених површина распоређених једна до друге. Чим се површине различитих нијанси међусобно удаље, макар и за само неколико центиметара, око више није способно да уочава разлике међу нијансама исте боје, а што је удаљеност већа, разлика међу бојама мора бити упечатљивија да би око боје перципирало као различите. На тај начин се укупан број боја које око може природно да препозна нагло смањује на свега неколико хиљада, а често и на много мање (стр. 36). У даљем излагању се појашњава да на опажање и разликовање боја, поред различитих нијанси, утичу и друге особине повезане са „понашањем“ светлости, као што су начин на који светлост пада на површину посматрања (рефлексија, апсорпција и трансмисија, којима настају сјајне боје, мат боје и металик боје), таласна дужина (чистоћа боје), количина светлости која се одбија о неку површину (луминанса), проценат светлости која се одбија о неку површину (рефлектанса), обојеност или хроматичност, тон(алитет), засићеност, светлина или интензитет, што се све, како ауторка констатује, одражава и на њихово именовање (стр. 36–38). Све наведено усложњава још и чињеница да се у различитим стручним областима, у физици, психофизици и психологији, употребљавају различити термини за исте или сличне проблеме у вези са бојама, те да постоје различити научно-технички модели којима се описују односи међу бојама, простор боја и сл. (стр. 39–41), као и чињеница да боје нису само визуелна него и психолошка и ментална категорија. Отуда се, како ауторка даље наводи, у теорији боја говори не само о постојању основних (првостепених) боја, које су основа за грађење свих других боја, секундарних (другостепених) и терцијарних (трећестепених) боја, него и о њиховим различитим нијансама, светлим или бледим, загаситим или тамним, пригушеним или мутним, тј. замућеним, што све чини да су могућности комбиновања и добијања нових боја многобројне, а на језичком плану, могућности за њихово именовање разноврсне.

Да су боје психолошка и ментална категорија, ауторка показује навођењем различитих квалификативних језичких јединица којима се

описује њихов психолошки доживљај: ‘мирне’ или ‘немирне’, ‘активне’ или ‘пасивне’, ‘пригушене’ или ‘наметљиве’, ‘топле’ или ‘хладне’, ‘радосне’ или ‘тужне’, ‘лаке’ или ‘тешке’, ‘свеже’ или ‘увеле’, ‘нежне’ тј. ‘меке’ или ‘чврсте’ тј. ‘тврде’, док се асоцијативним повезивањем формирају стереотипне представе према којима се одређена боја доводи у везу са одређеним појмом, нпр. ‘црвена’ је ватра, ‘жута’ је Сунце, ‘плава’ је вода, светле и пастелне боје су боје радости или весеља, тамне и загасите боје су боје туге или жалости итд. (46–51). Појединим бојама се придају симболичка значења, посебно у области саобраћајних прописа и у другим сферама живота, па је нпр. плава, као боја воде, уједно знак за поплаву и влагу, бела – знак за чистоћу, зелена – знак за добро здравље, црвена – знак за опасност или забрану итд., а симболичко значење кодирано је и у језику, нпр. *црни враг*, *црни њењак*, *црна овца* и др. Сва изнесена запажања ауторка је илустровала бројним занимљивим примерима.

Треће поглавље, *Теоријски аспекти изучавања боја: језичка димензија*, садржи следеће одељке са насловима: 3.1. Енглеске и српске лексеме којима се именују феномен боје и њени атрибути (са пододелцима 3.1.1. Именовање боја, 3.1.2. Мотивисаност лексема којима се именују боје, 3.1.3. Детерминација ванјезичких ентитета по боји, 3.1.4. Опште и специјализоване лексеме којима се именују боје и њихови атрибутиски квалификатори, 3.1.5. Функција лексема којима се именују боје, 3.1.6. Придеви као примарне лексеме за именовање боја) (65–93), 3.2. Семантика лексема којима се именују боје (са пододелцима 3.2.1. Дескриптивно и асоцијативно значење лексема којима се именују боје, 3.2.2. Денотација и конотација лексема којима се именују боје, 3.2.3. Додатне значењске дистинкције лексема којима се именују боје, 3.2.4. Смисао и референција лексема којима се именују боје, 3.2.5. Парадигматски лексички односи између лексема којима се именују боје, 3.2.6. Лексичка поља и лексички скупови на примеру лексема којима се именују боје, 3.2.7. Перспективизација ванјезичке обојене стварности) (94–123), 3.3. Теорија и примена категоризације боја (са пододелцима 3.3.1. Поставке когнитивне лингвистике, 3.3.2. Прототипи и стереотипи, 3.3.3. Семантика лексема у светлу когнитивнолингвистичких тумачења) (124–139), 3.4. Именовање боја кроз призму теорија релативности и универзалности (са пододелцима 3.4.1. Релативистичка теорија основних категорија боја, 3.4.2. Универзалистичка теорија Берлин-Кејових основних категорија боја, 3.4.3. Берлин-Кејов модел на примеру енглеског језика, 3.4.4. Берлин-Кејов модел на примеру српског језика, 3.4.5. Новије тенденције у универзалистичким тумачењима категорија боја, 3.4.6. Разилажења између универзалистичке и релативистичке теорије основних категорија боја, 3.4.6.1. Остали приступи, тумачења и модели именовања категорија боја, 3.4.7. Неоворфовски приступ тумачењу именовања боја у XXI веку,

3.4.7.1. Универзализам прецизнијег именовања простора топлих боја, 3.4.7.2. Домети и ограничења неоворфовског приступа) (140–182). Наведени наслови и поднаслови најављују сва важнија питања која ће у овом делу бити обрађена, а то су: значај боја у савременом друштву, мотивисаност лексичких јединица којима се именују боје и деривационе, граматичке и прагматичке карактеристике ових лексичких јединица. Ауторка је најпре представила досадашња сазнања о генези потребе за именовањем боја као апстрактног феномена показујући како се потреба за прецизним разликовањем и именовањем боја све више развијала са развојем људске цивилизације, да би врхунац достигла у савременом потрошачком и научно и технолошки високо развијеном друштву у којем је број нијанси толико нарастао да се у каталозима, односно палетама сликарских и других боја (нпр. за зидове, за косу и сл.), боје више не именују само језичким средствима него се разликовање и прецизност у именовању боја постиже употребом алфанумеричких и других нејезичких ознака. С друге стране, у свакодневној па и стручној употреби, у недостатку устаљених назива у језику за посебне нијансе неке боје, појављују се тзв. једнократни називи, као израз тренутне потребе, који се, по правилу, врло брзо заборављају и нестају из језика.

Језичка средства за именовање боја и њихова мотивисаност разматрани су на великом броју изабраних примера који показују да су називи за боје и у енглеском и у српском језику мотивисани одговарајућим лексемама које именују „обојене“ појмове (ентитете) из ванјезичке стварности или друге појмове повезане са бојама: биљке, животиње, природне појаве, материјале, људске производе и сл. (нпр. енгл. *lavender* лаванда-боја, плавичастољубичаста, *apple green* боја зелене јабуке и срп. *љубичаста* према љубичици, *кајсија-боја* жућкастонаранцаста, енгл. *coral* боја корала, наранцасторозе, срп. *голубијесива* бледо ружичастосива, *sky-blue* небескоплава, срп. *земља-боја* тамнобраон, енгл. *emerald* смарагднозелена, срп. *злајна*, енгл. *burgundy* загаситоцрвена, према боји француског црвеног вина, срп. *боја меда* жућкастобраон итд.), хемијске и друге супстанце од којих потичу пигменти и бојила (нпр. енгл. *phthalo blue* светлотиркизна, пигментна боја названа по фталоцијанин бакру), имена чувених сликара који су употребљавали одређену боју, нијансу (енгл. *Van Gogh yellow* окер, *Titian blue* металноплава, сивкастоплава, срп. Тицијан плава) и географске појмове који означавају место порекла или руде пигмента (нпр. *magenta* циклама, љубичастоцрвена, бордо (према северноиталијанском граду Магента где је откривена биљка фуксија од које се касније добијао истоимени пигмент), енгл. *chalk white* кречбела, досл. креда-бела, према називу за белу креду од које се ова боја првобитно и добијала). Прецизност одређивања специфичних нијанси постиже се најчешће употребом квалификатора и поредбених описа, који

неретко имају индивидуални карактер, нпр. енгл. *the colour of a button mushroom* боја обичне беле печурке, срп. *боја дивљег кесџена који је њек исклизнуо из љуске* (Пиштало, 81), енгл. *moss green* жућкастозелен, срп. *жад-зелен* плавкастозелен, енгл. *as white as snow* бео као снег, срп. *жуџи као лимун* јаркожут, а у специјалној употреби у стручним областима (нпр. у сликарству), па и у свакодневној употреби и употребом квалификатора или квантификатора којима се указује на степен засићености тона боје, на степен светлине, на општи утисак о посматраној боји, на интензитет боје и др. (нпр. енгл. *bright, light, dark, dead, deep, hot, vivid, airy, cold, crystal, intensely, less*, срп. *свејла, оџворена, џамна, зајворена, без сјаја, џрљава* итд.). Ауторка такође скреће пажњу на проблем који до сада није био разматран у лингвистичким истраживањима ове теме, а то је постојање читавог низа лексема, и у енглеском и у српском језику, којима се не именује једна одређена боја или нијанса, него управо нека неодређена боја која је на прелазу између две боје, нпр. *жућмурасџи*, а овде спадају и лексеме типа *жућкасџи*, *беличасџи*, *нажуџи* и др., или комбинације две или три или више боја, нпр. *двобојан*, *џробојан*, *шарен*, *разнобојан*, *џиргасџи*, *џлавозелен*, *црно-бео* итд., што остаје отворено питање за даља изучавања у науци.

Семантички опис назива за боје допуњен је, у даљем излагању, запажањима о њиховим деривационим и граматичким карактеристикама, у складу са актуелним теоријским приступима у литератури, и њиховим прагматичким карактеристикама и то у светлу теорије категоризације и класификације и у светлу когнитивнолингвистичке анализе. Ауторка најпре одређује функције назива за боје: класификациону (таксономијску), нпр. енгл. *white man* белац и *black man* црнац, *blueberry* боровница, досл. плава бобица и *blackberry* купина, досл. црна бобица, *white meat* бело месо и *red meat* црвено месо, срп. *бели хлеб* и *црни хлеб* итд., и дескриптивну (естетску) функцију, која је карактеристична за књижевноуметнички стил: нпр. *a bluish haze on the horizon* плавичаста измаглица на хоризонту (Golden) или срп. *модре ледине* и *црвени шибља* (Црњански), а затим називе за боје представља у светлу парадигматских лексичко-семантичких односа (синонимије, антонимије, хиперо-хипонимије, полисемије), теорије лексичких поља и скупова, теорије перспективизације и категоризације, теорије прототипа и стереотипа, те релативистичких и универзалистичких схватања, позивајући се на теоријске ставове најзначајних представника свих наведених семантичких праваца, Лајонса, Лича, Халидеја, Ниде, Палмера, Липке, Круза, Тејлора, Роша, Патнама, Сапира, Ворфа, Берлина, Кеја и многих других, међу којима и домаћих аутора: Р. Бугарског, Т. Прђића, Р. Драгићевић, М. Шипке, М. Ивић и др. Бројни су примери којима се илуструју не само лексичко-семантичке карактеристике назива за боје него и начини на

које ови називи учествују у концептуализацији различитих појмова и у енглеском и у српском језику, откривајући њихове разноврсне културне конотације. На основу богате аргументације из релевантне литературе за енглески и српски, али и за неке друге језике, ауторка формулише сопствени теоријско-методолошки оквир истраживања узимајући Берлин-Кејов модел као узорни модел за анализу и утврђује да у српском језику, као и у енглеском, постоји 11 основних назива за боје и то 6 примарно основних – *црна, бела, црвена, зелена, жуџа и њлава*, и 5 секундарно основних – *браон, љубичаста, розе (или ружичаста), наранџаста и сива*, чија се семантика може повезати са ванјезичком стварношћу и културним карактеристикама које се манифестују у језику (стр. 152–155). Према теорији прототипа Е. Рош, ове основне боје се могу сматрати прототипичним бојама, у смислу најбољег представника категорије боје, а у светлу теорије расплнутих граница ‘фази’ логике оне се деле на основне, композитне (боје расплнутих граница) и изведене боје. У завршном делу овог поглавља, ауторка детаљно наводи стадијуме еволутивног развоја система назива за боје, према резултатима најновијих експерименталних истраживања назива за боје у бројним малим језицима, која су потврдила онтолошки језички статус основних назива за боје и културолошки и технолошки условљен развој све детаљније расподеле простора боја увођењем нових назива. У прегледу најважнијих теоријских резултата, истакнуте су у даљем излагању замерке које су упућене на рачун Берлин-Кејовог модела, а које се у првом реду односе на методолошке недостатке експерименталног испитивања и занемаривање референцијалног опсега категорије и њеног формалног дистрибутивног потенцијала, што доводи до пренебрегавања контекстуално условљених значења значајних за компаративну међујезичку анализу. Бројне упућене критике допринеле су да се временом у значајној мери превазиђе дихотомија универзалистичког и релативистичког приступа концептуализацији и категоризацији простора боја, али и да се формирају нови методолошки приступи и модели чији преглед ауторка такође детаљно наводи, уз позивање на релевантне истраживачке резултате и импозантну литературу о овом проблему, не само лингвистичку него и когнитивне, антрополошке, психолошке, неуролошке и сличних оријентација (нпр. модел природног семантичког метајезика А. Вјежбицке, Мекларијев модел теорије преваге, Хипотеза појављивања итд.), све до најновијих приступа у истраживањима међу којима је као значајна издвојена хипотеза о оптималној подели простора боја која полази од начела једноставности категорија у циљу минимализације когнитивног оптерећења, али не занемарује значај информативности ради постизања максималне комуникативне ефикасности. Цело ово поглавље, у виду детаљног критичког приказа стања на пољу изучавања назива за боје, са свим достигнућима и ограничењима

досадашњих приступа, представља, у ствари, основу за установљавање теоријско-методолошког оквира истраживања и за лексичко-семантичку анализу која је централна тема књиге.

Четврто поглавље, *Семантичка синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје*, подељено је на три одељка са пододељцима: 4.1. Уводне напомене (183), 4.2. Лексичко контрастирање на примеру лексема којима се именују боје (са пододељком 4.2.1. Лажни парови на примеру лексема којима се именују боје) (185–189) и 4.3. Синтагматски лексички односи између лексема којима се именују боје (са пододељцима 4.3.1. Колокације с називима за боје, 4.3.2. Проширења и сужења значења на примеру лексема којима се именују боје, 4.3.3. Идиоми с називима за боје, 4.3.4. Поредбе с називима за боје, 4.3.4.1. Типологија поредби с називима за боје, 4.3.5. Синтагматски односи енглеских и српских назива за основне категорије боја) (190–246). Ово поглавље, према речима ауторке, „ima za cilj da definiše (1) doslovna značenja i (2) prenesena značenja za 11 BK¹ naziva za osnovne kategorije boja (...) najpre na primeru engleskih leksema, a onda i kontrastivno srpski prema engleskom.“ Ауторка најпре констатује разлику која постоји између енглеске и српске језичке слике света у овом појмовном домену и то показује на примеру семантике основног назива за жуту боју, у којој се у српском језику, поред лимуна и жуманца, као стереотипни (типични) елементи јављају још боја цвета маслачка и љутића, воска и сумпора, који се не јављају у енглеском језику (стр. 183). Слично запажање потврђују и устаљени изрази са називима за боје, уобичајена поређења, као и секундарна значења ових назива у енглеском и српском која, иако се у великој мери преклапају, показују и одређене разлике (стр. 183–184). Значајан показатељ размимоилажења у начинима концептуализације боја у енглеском и српском су такође колокације (остварене комбинације речи у неком низу) које нису увек идентичне у ова два језика, нпр. у енгл. *green memory* зелено сећање, срп. свеже сећање, у енгл. *red iron* црвено гвожђе, срп. усијано гвожђе итд.

У даљем излагању обрађени су основни појмови и термини релевантни за контрастивни план анализе назива за боје у енглеском и српском, као што су лексичко контрастирање, формални кореспонденти у L_1 и L_2 ,² појмови хиперсемантизације и хипосемантизације, затим појам функцијско-комуникативног елемента у случају постојања лексичких празнина у L_2 , терцијум компарационис и лажни парови (или пријатељи), и дати бројни илустративни примери (стр. 181–190). Затим су размотрени синтагматски лексички односи и детаљно описани лексички спојеви, колокације и идиоми са називима за боје, уз позивање на

¹ BK је скраћена ознака за Берлин-Кејов модел.

² L_1 и L_2 су скраћене ознаке за полазни и циљни језик у предвођењу, одн. анализи.

релевантну литературу, који истовремено одражавају и ванјезичку стварност и начине њене концептуализације од стране говорника датих језика, њихове међусобне сличности и разлике. Упркос универзалности човековог визуелног система, анализа је потврдила да различите културе различито опажају и концептуализују боје у непосредном окружењу, што се рефлектује у језику, а илустративни су примери енглеских колокација са бојом *brown* и њихови српски еквиваленти (стр. 196). Анализа показује да међу језицима нема потпуног поклапања у начинима категоризације боја, што иде у прилог схватањима релативистичке теорије.

Централни део овог поглавља припада анализи синтагматских односа енглеских и српских назива за основне категорије боја и анализи дословних и пренесених значења свих 11 посматраних назива у енглеском језику у поређењу са српским. На пример, за белу боју *white* се најпре наводе сва значења у енглеском језику: дословно значење ‘боја млека или свежег снега, због одбијања свих видљивих боја спектра’, ‘боја соли’, ‘боја кости’ и пренесена значења: 1) (о човеку) који припада белој раси људи; који има светлу пут, 2) (о карактеру) (а) који је невин, неискварен, добронамеран (добар, поштен, племенит) и (б) који је храбар, частан, достојан дивљења (витез на белом коњу), 3) (о боји коже) који је блед од страха, исцрпљености, шока (блед, пребледео), 4) (о косматим деловима тела) (а) који је сед, поседео (сед, поседео, сребрн, бео) и (б) (о коси) који је јако светлоплав, готово бео (јако светлоплав, наглашено платинаст, готово бео), 5) (о војсци (ист.)) који је у вези са контрареволуционарима и реакционарима (Бела армија, бели, бјелаш), 6) (о месу) који је светлоцрвен (пилетина, зечетина, риба итд.) (бело месо), 7) (а) (о вину) који је направљен од белог грозђа (бело вино), и (б) (о грозђу) који је светле боје (бело грозђе), 8) (о биберу) који је самлевен од зрна са којих је скинута црна љуска (бели бибер), 9) (о окружењу) који је завејан, прекривен снегом (бео, снежан, завејан), 10) (о хартији) који је празан, неисписан (празан или чист папир), 11) (о магији) који је лишен злих намера, релативно безопасан (бела магија), а затим се врши поређење са српским језиком и представљају разлике: *white* и *бео* деле значења ‘боја снега и млека’, али се у енгл. помињу још значења ‘боја соли и кости’, а у срп. ‘сјајан, светао’ и посредно ‘боја шећера’ (стр. 230, а даље су на стр. 232–234 ове разлике детаљно показане на примерима). На исти начин се поступа и са свим осталим анализираним бојама. Хиперо-хипонимски однос основне категорије боје и њених нијанси размотрен је на примеру плаве и наранцасте боје. Ова анализа је показала разуђеност назива за нијансе једне боје и деловање принципа језичке релативности у њиховом именовану у различитим језицима (нпр. у енглеском се нијансе наранцасте именују према лососу и фламингу, а у српском према шар-

гарепи, кајсији и бундеви као аутохтоним биљним врстама југоисточног Балкана).

У петом поглављу, *Творбена синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје*, налазе се следећи одељци: 5.1. Уводне напомене (247), 5.2. Проширивање лексичког фонда позајмљивањем (248–250), 5.3. Проширивање лексичког фонда морфолошким модификацијама (са пододељцима 5.3.1. Композиције, 5.3.2. Афиксације, 5.3.2.1. Глаголске лексеме којима се именују боје) (250–267), 5.4. Творбена синтагматика Берлин-Кејових назива за боје (268–270), 5.5. Преглед творбене синтагматике енглеских и српских лексема којима се именују основне боје (271–289). У овом поглављу ауторка анализира творбену структуру 11 основних енглеских и српских назива за боје и творбене моделе помоћу којих се изводе нове лексеме за боје од ових 11 назива; затим, разматра питање глаголских изведеница с елементом боје, које су у српском језику знатно бројније него у енглеском језику и на крају добијене резултате представља систематизовано, у виду табеларног прегледа. И ово, као и претходна поглавља, одликује темељан и свестран увид у савремена теоријска достигнућа у датом пољу која се затим примењују на анализу изабраног материјала, у овом случају на називе за боје. Ауторка закључује да већина назива за боје настаје позајмљивањем или морфолошким модификацијама и то у енглеском језику позајмљивањем из грчког, латинског, арапског и француског, а у српском из грчког, латинског, турског, немачког, француског, енглеског, шпанског и италијанског. Суфиксације су знатно бројније од префиксација и то како у енглеском тако и у српском језику, а у оба језика су веома заступљене композиције. Осим морфолошким модификацијама, лексичко проширивање може бити остварено и другим средствима као што су синтагматске комбинације типа *the colour of + noun* боје + именица, нпр. *the colour of sky* боје неба, *the colour of skin* боје коже, *the colour of ice* боје леда и др., које су у енглеском језику чешће него у српском. На крају је дата прегледна и добро осмишљена табела у којој су наведени сви подаци о појединачним енглеским лексемама, називима за боје, њихове творенице, значења, примери употребе са изворима и српски преводи, која се може посматрати и као својеврстан мали двојезични семантичко-деривациони речник назива за боје у енглеском и српском језику.

У шестом, закључном поглављу, сумирани су резултати истраживања и истакнута нека отворена питања која указују на будуће правце проучавања у овој области, као што су питање израде двојезичног речника назива за боје, експериментално потврђивање хипотеза у вези са бројем и саставом основних боја у српском језику, питање етимологије назива и њихових ономасиолошких основа, а затим и питање улоге поређења (поредбених израза) као језичких доказа у лингвокултуролош-

ким и етнолингвистичким проучавањима језичке слике света. Ауторка у завршном делу такође указује на научни допринос који је остварен овим истраживањем, а који се може узети и као његова укупна оцена (стр. 294). У том смислу, закључујемо овај приказ општим запажањем да књигу одликује темељно, свестрано и исцрпно критичко сагледавање проблематике боја у контексту најзначајнијих савремених лексиколошких, семантичких, деривационих, прагматичких, когнитивних и контрастивних лингвистичких проучавања, осветљено и из угла различитих природних и друштвено-хуманистичких дисциплина повезаних са овом проблематиком. Списак литературе је импозантан и броји преко 500 библиографских јединица. Детаљна лексичко-семантичка и семантичко-деривациона анализа и контрастивна анализа назива за боје у енглеском и српском успешно су реализоване захваљујући обимном корпусу који је састављен коришћењем разноврсне и богате грађе и за енглески и за српски језик. У књизи су представљена актуелна теоријска гледишта српских, англо-саксонских и других аутора, па уједно може да представља добар увод у савремена семантичка проучавања. Само истраживање може послужити као полазиште за даље истраживања на ову тему, како контрастивно, тако и у појединачним анализираним или неким другим језицима. Због свега наведеног, књига представља значајан допринос српској лингвистици, превасходно лексикологији и лексикографији, као и контрастивној лексикологији (енглеско-српској) и контактної лингвистици.

Ивана Лазих Коњик*

Институт за српски језик САНУ**

Београд

---

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

** Приказ је настао као резултат финансирања Министарства просвете науке и технолошког развоја према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.